

วารสารวนศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1
มกราคม-มีนาคม 2527
Thai Journal of Forestry

สัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

WILD FAUNA OF THUNG YAI NARE - SUAN

นริศ ภูมิภาคพันธ์^{1/}

อุทิศ กุฏอินทร์^{2/}

NARIS PHUMPARKPAN

UTIS KUTINTARA

ABSTRACT

Thung Yai Nare - suan Wildlife Sanctuary is located in the areas of Kanjanaburi and Tak Provinces in the Western part of Thailand. The geographical characteristics of the area compose of mountain ranges and many small and large permanent streams. The vegetative covers include the evergreen types such as the hill evergreen, the dry evergreen, and the moist evergreen communities and the deciduous types such as the dry dipterocarp, the mixed deciduous, and the savanna communities. All of these vegetative communities are very fertile at the vergin stage, therefore, the area is suitable for the survival of wild animals.

The aim of this study was to census on the existing wild fauna of this wildlife sanctuary. The field observation method of various techniques and the enquiry method were used. The data were collected during the year 1982 to 1983. There were 67 species of mammals in 26 families existing in this area. Four species are the national reserved by law, namely, Javan Rhinoceros (*Rhinoceros sondaicos*), Sumatran Rhinoceros (*Dicerorhinus sumatrensis*), Serow (*Capricornis sumatraensis*), and Hog Deer (*Cervus porcinus*). Following Bain and Humphrey (1982), 5 species are rated as the endangered species, 17 species one the threatened species, 45 species are the common species. There were 215 species of birds in 50 families in this wildlife sanctuary but only one is rated as the endangered species while 27 species are the threatened species and the rests are the common species. For reptiles and amphibians, 50 species in 17 families were found in this area and 8 species

1/ นิสิตปริญญาโท ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มก.

2/ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มก.

are the threatened species and the rests are the common species. For fishes, 67 species in 21 families were existed in the area but only 7 species are the threatened species.

The abundance scales rating from the frequency of occurrence are classed as rare, moderate and abundance. There were 14 abundance mammal species, 23 moderate species and 30 rare species. For birds 49 were abundance species, 70 moderate species, and 96 rare species. For reptiles and amphibians, 15 were abundance species, 14 moderate species, and 21 rare species. For fishes, 20 were abundance species, 31 moderate species, and 16 rare species.

The existing environmental factors, plants, and animals reflected the highly stable ecosystem in this area. The luxuriance of green plants, herbivores and carnivores animals forms a high complex food web. The warm and wet climate of the monsoon type induces a high rate of nutrient cycle and energy flow in the area creating a well natural balance in this biotic community.

เรื่องย่อ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรตั้งอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดตาก ทางด้านตะวันตกของประเทศ สภาพพื้นที่เป็นขุนเขาสลับซับซ้อนและหุบห้วยและลำน้ำที่มีน้ำตลอดปีอยู่มากมาย พืชคลุมดินมีทั้งป่าไม่ผลัดใบและป่าผลัดใบ ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าที่สมบูรณ์ไม่เคยถูกทำลายมาก่อน จึงเหมาะสมสำหรับการดำรงชีพของสัตว์ป่าทั่วไป

การศึกษาเรื่องนี้มุ่งที่การสำรวจชนิดพันธุ์สัตว์ป่าและปลาที่ปรากฏอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้ การสำรวจประกอบด้วยการออกไปสังเกตเก็บข้อมูลในท้องที่โดยอาศัยเทคนิคในการสำรวจสัตว์แบบต่างๆ และการสอบถามจากเจ้าพนักงานและบุคคลที่อาศัยคุ้นเคยกับพื้นที่นี้ ข้อมูลต่างๆ รวบรวมในปี พ.ศ. 2525 ถึง 2626 ผลปรากฏว่ามีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอยู่ 67 ชนิดพันธุ์ ใน 26 วงศ์ เป็นสัตว์ป่าสงวนตามกฎหมาย 4 ชนิดพันธุ์คือ แรด *Rhinoceros sondaicus* กระซู่ (*Dicerorhinus sumatrensis*) เลียงผา (*Capricornis sumatraensis*) และ เนื้อทราย (*Cervus Porcinus*) เป็นสัตว์ที่กำลังจะ

สูญพันธุ์ไป 5 ชนิดพันธุ์ และที่กำลังจะกลายเป็นสัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ไป 17 ชนิดพันธุ์ ที่เหลืออีก 45 ชนิดพันธุ์ เป็นสัตว์ที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในประเทศ สัตว์จำพวกนกมีพบ 215 ชนิดพันธุ์ใน 50 วงศ์ เป็นนกที่กำลังจะสูญพันธุ์ไป 1 ชนิดพันธุ์ และที่ถูกคุกคามจนกำลังจะกลายเป็นนกที่กำลังจะสูญพันธุ์ไป 27 ชนิดพันธุ์ ที่เหลืออีก 187 ชนิดพันธุ์เป็นนกที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำมีพบ 50 ชนิดพันธุ์ ใน 17 วงศ์ เป็นสัตว์ที่ถูกคุกคามจนกำลังจะกลายเป็นสัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ไป 8 ชนิดพันธุ์ ที่เหลืออีก 42 ชนิดพันธุ์ เป็นสัตว์ที่ยังสามารถพบเห็นได้ทั่วๆ ไป สัตว์จำพวกปลาพบ 67 ชนิดพันธุ์ ใน 21 วงศ์ เป็นปลาที่ถูกคุกคามจนกำลังจะกลายเป็นปลาที่กำลังจะสูญพันธุ์ไป 7 ชนิดพันธุ์ ส่วนที่เหลือเป็นปลาที่พบเห็นได้ทั่วไป

พิจารณาจากข้อมูลด้านปัจจัยแวดล้อมและสภาพของสัตว์ป่า และปลาที่ปรากฏ แสดงว่าสังคมแห่งชีวิตในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้อยู่ในขั้นที่มั่นคงยิ่ง มีความสมดุลตามธรรมชาติอย่างเหมาะสม ถ้าหากไม่มีการทำลายจากน้ำมือของมนุษย์แล้ว สังคมนี้อาจคงอยู่ต่อไปได้อีกนาน

นำเรื่อง

สัตว์ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อมวลมนุษย์ในหลายทางด้วยกัน และยังมีมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศน์ ทั้งนี้เพราะสัตว์ป่าเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่แห่งอาหาร (food chain) และสายใยแห่งอาหาร (food webs) อันเป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดพลังงาน (energy flow) และมีการหมุนเวียนของสารอาหาร (nutrient cycle) ภายในระบบนิเวศน์ทำให้สังคมแห่งชีวิตดำเนินไปได้โดยราบรื่น การสำรวจถึงชนิดของสัตว์ป่าที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ใด จึงเป็นเรื่องสำคัญและเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการศึกษาระดับต่อไป ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบ ส่วนสำคัญของระบบนิเวศน์ในขั้นของผู้เสพ (consumer) ข้อมูลเกี่ยวกับชนิดพันธุ์สัตว์ป่าในท้องที่หนึ่งท้องที่ใด นับว่าเป็นข้อมูลที่

จำเป็นยิ่งต่อการสำรวจจำนวนประชากรสัตว์ป่า ในขั้นต่อไปของท้องถิ่นนั้น ๆ และยังเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการศึกษาทางด้านชีววิทยา นิเวศน์วิทยา และพฤติกรรมของสัตว์ป่าแต่ละชนิดในโอกาสต่อไป ข้อมูลนี้นับว่ามีความจำเป็นมากต่อการวางแผนการสำหรับการจัดการสัตว์ป่าให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อควบคุมประชากรสัตว์ป่าแต่ละชนิดให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสมกับพื้นที่ หรือเพื่อผลผลิตอันสูงสุดตามแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนตัว มันเองได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ผู้ทำการศึกษาจึงมุ่งที่จะรวบรวมรายชื่อ สถานภาพ และประเมินความมากมายโดยคร่าว ๆ ของสัตว์ป่าที่ปรากฏอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทยและของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สภาพของท้องที่

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ตั้งอยู่ทางชายแดนด้านตะวันตกของประเทศไทย บริเวณเขตติดต่อ 2 จังหวัด คือ จังหวัดกาญจนบุรี ท้องที่ ต. ชะแลอ. ทองผาภูมิ กับ ต. ไถ่โว่ อ. สี่ขลอบบุรี และพื้นที่บางส่วนของจังหวัดตาก ในท้องที่ ต. แม่จัน และ ต. แม่ละมุ้ง อ. อัมผาง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,200 ตารางกิโลเมตร ดังแสดงไว้ในแผนที่ในภาพที่ 1 พื้นที่ส่วนนี้ได้ประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เมื่อปี พ.ศ. 2517 ในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ หน้า 7 เล่มที่ 91 ตอนที่ 72

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ตั้งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง 200 - 1,800 เมตร จุดที่ต่ำสุดของพื้นที่คือบริเวณสบบห้วยซึ่งไต่กับลำน้ำแควใหญ่ ส่วนจุดที่สูงที่สุดคือบริเวณยอดเขาแถบต้นน้ำของห้วยมะกุกแต บริเวณทั้งสองนี้ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปประกอบด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านใต้ของพื้นที่มียอดเขาสูงชันอยู่มากมายหลายยอด ที่สำคัญ เช่น เทือกเขาใหญ่ เขาเคลย์กู๋ เขาตงจี และเขาคุเง้ ยอดสำคัญเหล่านี้สูงเกินกว่า 1,600 เมตรจากระดับน้ำทะเล ตอนกลางของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้มีแนวเทือกเขากระเพื่อมแดง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

34

เลขที่	ชื่อพื้นเมือง	Common name	Scientific name	Present status	Abundance level
53	เสีอลายเมฆ	Clouded leopard	<i>Neofelis nebulosa</i>	T	x
54	เสีอขาวหรือเสีอดำ	Leopard or panther	<i>Panthera pardus-</i>	T	x
55	เสีอโคร่ง	Tiger	<i>P. tigris</i>	E	xx
Elephantidae					
56	ช้างป่า	Asiatic elephant	<i>Elephas maximus</i>	T	xx
Tapiridae					
57	สมเสีอ	Asian tapir	<i>Tapirus indicus</i>	E	xx
Rhinocerotidae					
58	แรด ^{3/}	Javan rhinoceros	<i>Rhinoceros sondaicus</i>	E	x
59	กระซู่ ^{4/}	Sumatran rhinoceros	<i>Dicerorhinus sumatrensis</i>	E	x
Suidae					
60	หมูป่า	Common wild pig	<i>Sus scrofa</i>	-	xxx
Tragulidae					
61	กระจิงเล็ก	Lesser mouse deer	<i>Tragulus javanicus</i>	-	xx

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เลขที่	ชื่อพื้นเมือง	Common name	Scientific name	Present status	Abundance level
Cervidae					
62	แก้ง	Barking deer	<i>Muntiacus muntjak</i>	-	xxx
63	แก้งหม้อ	Fea's barking deer	<i>M. feae</i>	E	x
64	เนื้อทราย	Hog deer	<i>Cervus porcinus</i>	T	x
65	กวางป่า	Sambar deer	<i>C. unicolor</i>	-	xxx
Bovidae					
66	กระทิง	Guar	<i>Bos guarus</i>	T	xxx
67	เลียงผา	Serow	<i>Capricornis sumatrensis</i>	T	xx

หมายเหตุ : ^{1/} สถานภาพปัจจุบัน (Present status) T = สัตว์ที่ถูคุกคาม (threatened species) E = สัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ (Endangered species)
^{2/} ระดับความมากมาย (abundance level) x = น้อย (rare) xx = ปานกลาง (moderate) และ xxx = มาก (abundance)
^{3/} และ ^{4/} รายละเอียดการพบเห็นอยู่ในภาคผนวก

สถานภาพทางนิเวศวิทยาของสังคมแห่งชีวิตในพื้นที่

จากข้อมูลเท่าที่ปรากฏหากลนำมาพิจารณาในแง่ของระบบนิเวศในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้จะเห็นได้ว่าพื้นที่นี้มีระบบนิเวศที่มั่นคงมากเพราะมีผู้ผลิตที่เป็นสังคมพืชหลายสังคมด้วยกัน ในแต่ละสังคมประกอบด้วยพันธุ์ไม้มากมายหลายชนิดทั้งที่ผลัดใบตามฤดูกาลและที่มีใบเขียวตลอดปี บ้างก็แยกแยะต่าง ๆ เช่น อนุกรมวิธาน ความชื้น และปริมาณน้ำฝนแปรผันอยู่ในช่วงที่ไม่กว้างมาก จึงทำให้ผลผลิตขั้นปฐมภูมิในพื้นที่ค่อนข้างสูงและมีการผลิตเกือบตลอดปี พลังงานและสารในส่วนของผู้สร้างจึงมีอย่างเหลือเฟือที่จะถ่ายทอดและเคลื่อนย้ายไปสู่ผู้เสพในขั้นต่อไป

เนื่องจากมีพรรณพืชอยู่หลายสังคมและในแต่ละสังคมมีพันธุ์พืชอยู่หลายชนิดพันธุ์มีการออกดอกออกผลและชีพจักรหมุนเวียนสลับเปลี่ยนกันตลอดปี ดังนั้นพื้นที่นี้จึงรับสัตว์ผู้เสพขั้นต้น (primary consumer) ได้มากมายหลายชนิด ตั้งแต่สัตว์เล็ก ๆ เช่น แมลงขึ้นไปจนถึงสัตว์ใหญ่ที่สุดบนพื้นดินคือช้างป่า ด้วยเหตุนี้โครงสร้างของระบบนิเวศในพื้นที่นี้ในระดับของผู้เสพขั้นต้นจึงมีความหลากหลายมาก สัมพันธ์กับความหลากหลายของพันธุ์พืชและสภาพดินที่อาศัย ผลจากความหลากหลายในสัตว์ผู้เสพพืชในระดับนี้ทำให้มีสัตว์ผู้เสพในระดับถัดไปคือสัตว์กินเนื้อ (carnivores or secondary consumer) ปรากฏอยู่อย่างมากมาย จึงจะเห็นได้ในบัญชีรายชื่อสัตว์ที่กล่าวมาแล้ว สัตว์ผู้ล่าที่สำคัญเช่น เสือโคร่ง เสือดำ หรือ เสือดำ หมาใน หมาจิ้งจอก และจำพวกเสือดขนาดเล็กและนกอีกหลายชนิด

ลำน้ำใหญ่น้อยที่กระจายอยู่ทั่วพื้นที่และมีน้ำสะอาดปราศจากมลพิษหลังไหลอยู่ตลอดปี ทำให้มีแมลงตอมพืชและสัตว์อยู่มากมายก่อให้เกิดระบบนิเวศในน้ำไหลในพื้นที่ขึ้น ระบบนิเวศในส่วนนี้มีผลอย่างมากต่อระบบนิเวศในส่วนที่อยู่บนบก ปลาหลายชนิดเป็นอาหารที่สำคัญของสัตว์บกและนก

จากที่กล่าวมาแล้วนี้ และจากบัญชีรายชื่อสัตว์ในพื้นที่สะท้อนให้เห็นได้ว่าระบบนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้ใหญ่และรวมประกอบด้วยห่วงโซ่แห่งอาหารมากมายหลายแนวทางและผูกพันกันเป็นระบบสายใยแห่งอาหารที่หนาแน่นมั่นคง เนื่องจากอุณหภูมิที่

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบจำนวนชนิดพันธุ์ (species) ปริมาณ และสถานภาพในปัจจุบันของสัตว์ป่าแต่ละประเภทที่ปรากฏในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

ประเภทของสัตว์ Faunal Type	วงศ์ Family	ชนิดพันธุ์ species	ระดับความมากมาย ^{1/}			สถานภาพปัจจุบัน ^{2/}		
			X	XX	XXX	E	T	I
สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (mammals)	25	67 (16.8) ^{3/}	30 (7.5)	23 (5.8)	14 (3.5)	5 (1.3)	17 (4.3)	45 (11.5)
สัตว์จำพวกนก (birds)	50	215 (53.9)	96 (24.2)	70 (17.5)	49 (12.4)	1 (0.3)	27 (6.7)	187 (46.8)
สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ (reptiles & amphibians)	17	50 (12.5)	21 (5.3)	14 (3.5)	15 (3.8)	- (10.0)	8 (2.0)	42 (10.5)
สัตว์จำพวกปลา (fishes)	21	67 (16.8)	16 (4.0)	31 (7.8)	20 (5.0)	- (0.0)	7 (1.8)	60 (15.0)
รวม	113	399 (100)	163 (40.9)	138 (34.6)	98 (24.5)	6 (1.5)	59 (14.8)	334 (83.7)

หมายเหตุ ^{1/} ปริมาณของสัตว์ป่าที่พบ (abundance level) ^{2/} สถานภาพปัจจุบัน (present status)

X = น้อย (uncommon)

XX = ปานกลาง (Common)

XXX = มาก (very common)

^{3/} (.....) = ค่าที่คิดเป็นอัตราร้อยละของจำนวนชนิดพันธุ์

E = สัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ (Endangered sp.)

T = สัตว์ที่ถูคุกคาม (Threatened sp.)

I = สัตว์ที่ยังไม่ทราบสถานภาพ และสัตว์ที่ยังมีประชากรมากอยู่ (Indetermined sp.)

ค่อนข้างสูงตลอดปี และความชื้นจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ทำให้ระบบของ
ผู้สลายทำงานได้เต็มที่ การหมุนเวียนของสารและการหล่อไหลของพลังงานจึงเป็นไปอย่างไม่
ติดขัด ก่อให้เกิดความสมดุลตามธรรมชาติ (natural balance) ขึ้นในพื้นที่

ที่กล่าวมาขึ้นเป็นเพียงการประเมินจากข้อมูลที่สังเกตด้วยสายตา และจัดบัญชีราย-
ชื่อสัตว์ป่าที่สำรวจได้จากพื้นที่ ความเป็นไปที่แท้จริง เช่น มวลชีวภาพในระดับต่างๆ ของ
โครงสร้างของระบบนิเวศน์ในแหล่งนี้จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ นอกจากนั้นแล้วอัตราการไหล
ของพลังงาน การหมุนเวียนของธาตุอาหารก็น่าจะได้อีก ข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญต่อกัน
ป้องกัน อนุรักษ์ และปรับปรุงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ
ประเทศ

สรุปผลการศึกษา

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรตั้งอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดตาก
ทางทิศตะวันตกของประเทศไทยอยู่ชิดชายแดนที่ติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า
สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปเป็นแบบภูมิอากาศของเขตร้อนมีลมมรสุมพัดผ่าน พื้นที่ประกอบ
ด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อน ระดับพื้นที่สูงจากน้ำทะเลตั้งแต่ 200 เมตรขึ้นไป จนถึงยอดสูง
สุดมีความสูง 1,800 เมตร เทือกเขาที่สำคัญได้แก่ เทือกเขาใหญ่ เทือกเขาคงที่ เทือกเขา
คูเง้ และเทือกเขาเคลย์กู ในตอนกลางของพื้นที่มีเทือกเขากระพี้แวง ส่วนทางค้ำ
เหนือมีเขาพม่า สภาพพื้นที่ลาดเอียงไปทางเหนือ แต่ลำน้ำหลายสายไหลลงสู่ทางใต้ ลำน้ำ
ที่สำคัญในพื้นที่ได้แก่ลำน้ำแควน้อย ซึ่งเกิดจากลำน้ำช่องกะเด็ยและลำน้ำรันตีไหลมารวมกัน
ลำน้ำแควใหญ่เกิดจากการรวมกันของลำน้ำแม่จัน ลำน้ำแม่กลอง และลำน้ำสายใหญ่ นอก
จากนี้ยังมีห้วยอีกหลายสายที่ไหลลงมารวมกับลำน้ำแควใหญ่ ส่วนห้วยคิลลาห้วยทิกาคี และ
ห้วยหม่องดงรวมกันเป็นแม่น้ำกะสะแล้วไหลออกไปสู่ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสห-
ภาพพม่า แม่น้ำสุริยะอันเกิดจากห้วยทิมูและห้วยจะแกเป็นลำน้ำสำคัญไหลออกไปจากประเทศไทยด้วย

สภาพสังคมพืชโดยทั่วไปของพื้นที่ประกอบด้วยกลุ่มสังคมหลักสองกลุ่ม คือ กลุ่มสังคมของไม้ไม่ผลัดใบได้แก่ สังคมป่าดิบแล้ง สังคมป่าดิบชื้น และสังคมป่าดิบเขา สังคมพืชกลุ่มนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่ค่อนข้างชื้นจัด เช่นในหุบห้วยริมฝั่งน้ำ และบนยอดเขาสูงเป็นสังคมพืชที่มีความสัมพันธ์กับสัตว์ป่าอยู่มาก สังคมพืชอีกกลุ่มหนึ่งคือสังคมพืชที่ผลัดใบในฤดูแล้ง ได้แก่ป่าเต็งรัง ป่าผสมผลัดใบและป่าทุ่ง พันธุ์ไม้ส่วนใหญ่จะผลัดใบหรือลำต้นส่วนที่อยู่เหนือพื้นดินจะตายลงกลายเป็นเชื้อเพลิงสำหรับไฟป่าซึ่งลุกไหม้แทบทุกปี พืชต่างๆ จะแตกใบใหม่หรือหน่อใหม่ในต้นฤดูฝน ส่วนอ่อนๆ ของพืชในสังคมนี้เป็นอาหารแก่สัตว์ป่า กล่าวโดยส่วนรวมสังคมพืชในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้มีหลายรูปแบบและประกอบด้วยหลายชนิดพันธุ์ มีความแปรผันในถิ่นรูปชีวิตและสภาพทางนิเวศน์ไปมากมายหลายรูปแบบเหมาะที่จะรับสัตว์ป่าได้หลายชนิดพันธุ์

อาศัยการสำรวจโดยการออกสังเกตในท้องที่จริงด้วยเทคนิคในการสำรวจแบบต่างๆ ผสมผสานกันไปและโดยการสอบถามจากผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ในช่วงปี พ.ศ. 2525-2526 ปรากฏว่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรมีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมถึง 67 ชนิดพันธุ์ ใน 26 วงศ์ด้วยกัน เป็นสัตว์ป่าสงวนถึง 4 ชนิดพันธุ์ คือ แรด (*Rhinoceros sondaicus*) กระซู่ (*Dicerorhinus sumatrensis*) เลียงผา (*Capricornis sumatraensis*) และเนื้อทราย (*Cervus porcinus*) ใน 67 ชนิดพันธุ์นี้ จัดว่าเป็นสัตว์ป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์ไป 5 ชนิดพันธุ์ และที่กำลังถูกคุกคามจากมนุษย์จนกำลังจะกลายเป็นสัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ไปอีก 17 ชนิดพันธุ์ส่วนที่เหลืออีก 45 ชนิดพันธุ์ เป็นสัตว์ที่มีอยู่ทั่วไปในเมืองไทย สัตว์จำพวกนกมีอยู่ถึง 215 ชนิดพันธุ์ ใน 50 วงศ์ เป็นนกที่กำลังจะสูญพันธุ์ไป 1 ชนิดพันธุ์ คือ นกยูง (*Pavo muticus*) และเป็นนกที่กำลังถูกมนุษย์คุกคามจนกำลังจะกลายเป็นนกที่กำลังจะสูญพันธุ์ไปอีก 27 ชนิดพันธุ์ ที่เหลืออีก 187 ชนิดพันธุ์เป็นนกที่ยังพบเห็นได้อยู่ทั่วไป สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำมีอยู่ 50 ชนิดพันธุ์ ในวงศ์ 17 วงศ์ เป็นสัตว์ที่ถูกมนุษย์คุกคามจนกำลังจะกลายเป็นสัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ไปถึง 8 ชนิดพันธุ์ สัตว์จำพวกปลาพบ 67 ชนิดพันธุ์ ใน 21 วงศ์ และเป็นปลาที่ถูกคุกคามจนกำลังจะกลายเป็นปลาที่กำลังจะสูญพันธุ์ไปถึง 7 ชนิดพันธุ์

ผลการสำรวจชี้ให้เห็นว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรมีสัตว์ป่าและปลาอยู่ถึง 399 ชนิดพันธุ์ใน 113 วงศ์ เป็นสัตว์เลื้อยลูกค้ำยน้ำนมร้อยละ 16.8 นกร้อยละ 53.9 สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบกร้อยละ 12.5 และปลาร้อยละ 16.8 ของชนิดพันธุ์สัตว์ทั้งหมดในพื้นที่ ผลจากการประเมินความมากมายจากความถี่ของการพบ สัตว์ที่มีประชากรมากมีถึง 98 ชนิดพันธุ์ (24.5%) มีประชากรมากปานกลาง 138 ชนิดพันธุ์ (34.6%) และมีประชากรน้อย 163 ชนิดพันธุ์ (40.9%) ระดับความมากมายของประชากรในแต่ละชนิดพันธุ์ในระดับมาก ปานกลาง และน้อยของสัตว์เลื้อยลูกค้ำยน้ำนมเป็น 14 ชนิดพันธุ์ (3.5%), 23 ชนิดพันธุ์ (5.8%) และ 30 ชนิดพันธุ์ (7.5%) ตามลำดับ ของนกเป็น 49 ชนิดพันธุ์ (12.4%), 70 ชนิดพันธุ์ (17.5%) และ 96 ชนิดพันธุ์ (24.2%) ตามลำดับของสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบก 15 ชนิดพันธุ์ (3.8%), 14 ชนิดพันธุ์ (3.5%) และ 21 ชนิดพันธุ์ (5.3%) ตามลำดับของสัตว์จำพวกปลาเป็น 20 ชนิดพันธุ์ (5.0%), 31 ชนิดพันธุ์ (7.8%) และ 16 ชนิดพันธุ์ (4.0%) ตามลำดับ ส่วนสถานภาพในปัจจุบันนั้นมีสัตว์ที่จัดว่ากำลังจะสูญพันธุ์ไปแต่พบอยู่ในพื้นที่นี้ 6 ชนิดพันธุ์ (1.5%) ที่ถูกคุกคามจนกำลังจะกลายเป็นสัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ไปมีอยู่ 59 ชนิดพันธุ์ (14.8%) และเป็นสัตว์ที่มีอยู่คาบคืบหรือยังไม่ทราบสถานภาพแน่นอน มีอยู่ 334 ชนิดพันธุ์ (83.7%)

ระบบนิเวศในพื้นที่นั้นนับว่าเป็นระบบนิเวศที่ค่อนข้างถาวร (stable) มีชนิดพันธุ์และชนิดสังคมของผู้สร้างอยู่หลายรูปแบบ ทำให้มีส่วนของผู้เสพในชั้นปฐมภูมิมากมายหลายชนิดพันธุ์ ซึ่งส่งผลทำให้มีสัตว์ที่เป็นส่วนของผู้เสพในชั้นทุติยภูมิอยู่เป็นจำนวนหลายชนิดพันธุ์ เนื่องจากปัจจัยแวดล้อมอยู่ในสภาพที่เหมาะสมมีช่วงแปรผันน้อย จึงทำให้ระบบนิเวศในพื้นที่นี้มีลักษณะคล้ายระบบนิเวศในเขตร้อนทั่วไปคือมีห่วงโซ่แห่งอาหารมากมายหลายแนวทาง และยังมีผูกพันกันเป็นสายใยแห่งอาหารที่วัดรังกันกว้างขวาง การสลายตัวอย่างรวดเร็วของสารอินทรีย์วัตถุที่ตกลงสู่ดินทำให้การไหลของพลังงาน และการหมุนเวียนของสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดความสมดุลย์ทางธรรมชาติขึ้นในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- บุญเย็น ทุมวิภาต และ น.ท. วิโรจน์ นุตพันธ์. 2525. การรักษาผู้ป่วยถูกงูพิษกัด และ
งูพิษในประเทศไทย
- เสนห์ ผลประสิทธิ์. 2521. ให้น้ำจิตบางชนิดของเมืองไทย หนังสือธรรมชาติศึกษา เล่ม
ที่ 4 ชุดที่ 2 387 หน้า.
- Bain, J.R. and S.R. Humphrey. 1982. A profile of the endangered species of
Thailand Vol. 1 Through birds. Report No. 4. Office of Ecological Services,
Florida State Museum, Univ. of Florida, Gainesville, Florida. 344 p.
- . 1982. A profile of the endangered species of
Thailand Vol. 2. Mammals. Report No. 4. Office of Ecological Services,
Florida State Museum, Univ. of Florida, Gainesville, Florida. 346–606 pp.
- I.U.C.N. 1974. Red data book. Vol. 1. Morges.
- Lekagul, B. and S.A. Cronin Jr. 1974. Birds guide of Thailand. Second Edition.
Assoc. for the Conservation of Wildlife, 4 Old Custom House Lane, Bangrak,
Bangkok 5, Thailand. 324 pp.
- Lekagul, B. and J.A. Mc Neely 1977. Mammals of Thailand. The Assoc. for the
Conservation of Wildlife, 4 Old Custom House Lane, Bangrak, Bangkok 5.,
Thailand. 758.
- Nutaphand, W. 1979. The turtles of Thailand. Trans by Major V. Kongsiri.
Siamfarm Zoological garden, Mitbhadung Press, Bangkok, Thailand. 222 pp.
- Suvati, C. 1953. Fauna of Thailand. Dept. of Fishery Bangkok, Thailand. 1,100
pp.

—————. 1980. Fishes of Thailand. Dept. of Fishery, Bangkok, Thailand.

Taylor, E. 1962. Amphibian fauna of Thailand. Kansas Univ. Science Bull. No. 43 (8). Univ. of Kansas. 265-599 pp.

—————. 1963. The lizards of Thailand. Kansas Univ. Science Bull. No. 44 (4). Univ. of Kansas. 687-1,077 pp.
